

EDMUND BURKE: “REFLECTIONS ON THE REVOLUTION IN FRANCE”¹

L. G. Mitchell

Çeviren: Dr. Orhan BASAT*

M.E.B. Çankırı Süleyman Demirel Fen Lisesi
Felsefe Grubu Öğretmeni

ÖZET

1729 yılında İrlanda da dünyaya gelen Burke yaşamının büyük bölümünü toplumu ilgilendiren kurumların ve değerlerin muhafazasına harcamış bir siyasetçidir. Bu mücadelesini kimi zaman yazıları, mektuplarıyla genelde de Meclis çatısı altında konuşmalarıyla yapmıştır. Muhafazakârlığın tanımı, unsurları ve işleyişiyle kısacası bir sistem haline getirilmesinde öncü kabul edilen Burke, çağdaş dünya siyasetinde referans gösterilen filozoftur. Liberal öğretisi ve muhafazakâr siyaset anlayışının pratiğinin örneklerini yazı ve konuşmalarında gösteren düşünürün, genel manada yaşamı ve liberal/muhafazakâr sistemlere konu olan eylemlerinin neler olduğu Burke araştırmacıları için önemli bir meseledir. Dolayısıyla Mitchell kitabın girişinde Burke'ün yaşamına genel bir perspektifle bakarken birçok yerde de teorisine kaynaklık eden fiillerini kısaca ele alır. Burke, neredeyse ölümüne neden olacak isyanlara ve hakkında ki sert muhalefetlere rağmen görüşlerinde ısrar etmiştir. Hastings gibi İngiliz hükümetini zor durumda bırakan suiistimal davasında dava sonuçlanana kadar gerçeğin ortaya çıkmasında var gücüyle mücadele etmiştir. Whig grubuyla uzun süreli liberal/muhafazakâr parlamenter olarak Mecliste bulunan yaşamı, düşünceleriyle muhafazakâr teorisyen ve siyasilerine ışık tutan Burke, hayatı ve eserlerinin anlaşılmasıyla gelecek nesillerin araştırmacı ve uygulayıcılarına da yol gösterici olmaya devam edecektir.

ABSTRACT

This text is the translation of L.G. Mitchell prologue of the book that was regulated by Oxford University in 1933 with the name “Oxford World Classics Edmund Burke: The Reflections of French Revolution” and prepared by Leslie George Mitchell who is currently a researcher in Modern History Department of Oxford University Academy.

Edmund Burke was a politician who was born in Dublin, Ireland in 1729 and who spent the majority of his life on the conservation of institutions and values that closely concern the society. He

¹Bu metin, Oxford Üniversitesi Akademisi Modern Tarihte bir araştırmacı olan Leslie George Mitchell tarafından hazırlanan ve 1993 yılında Oxford Üniversitesi tarafından “Oxford Dünya Klasikleri EdmundBurke: Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler” adıyla düzenlenen kitabın L. G. Mitchell girişinin çevirisidir.

made this struggle with his writings and letters and with the speeches that he gave generally under the roof of Parliament. Accepted as a pioneer in the explanation, factors and operation of conservatism namely in the process that conservatism turned into a system, Burke is a philosopher shown as reference in the contemporary world politics. Giving place to the samples of liberal discipline and conservative politics understanding in his writings and speeches, the life of the thinker in general terms and what kind of actions he took were subject to liberal/conservative systems is an important issue for Burke reasearchers. For this reason, while looking at the life of Burke with a general perspective at the introduction of the book, Mithchell discuss about the actions that act as the source to his theory. Burke insisted on his opinions and thoughts in spite of the strong oppositions to him and of the rebellions that almost caused him to die. He struggled with all his strength to reveal the truth untill the conclusion of the malfeasence lawsuit that put the English Government in a tight spot like Hastings is ensured. Staying in the Parliament for a long time as a liberal/conservative parliamenter with the Whig group, Burke who shed light to the theorists and politicians will also shed light to the researchers and practitioners of the next generations with his life and thoughts.

Key Words: *Revolution, conservatism, the criticizement of revolution, liberal*

GİRİŞ

Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler¹, 1 Kasım 1790 tarihinde yayınlanmış ve hemen en çok satanlardan biri olmuştur. Altı ay içerisinde on dokuz bin kopyası satmıştır. Eylül 1791 de on bir basım tüketilmiştir. Belirli, tarihi bir bağlama sabitlenmiş, politik kuramcılar için vazgeçilmez ders kitaplarından biri haline gelmiştir. Burke, bu sonuçtan mutlu olmuş fakat kitabının gelecek nesillerin olduğu kadar çağdaşlarının bilgisi için olduğu gerçeği ile ilgili hiçbir zaman bir iddia öne sürmemiştir. Aslında, çalışma bir mektuba verilen bir yanıtı. 4 Kasım 1789 tarihinde, Burke ailesinin genç Fransız bir arkadaşı, büyük adamın Paris'teki olaylarla ilgili düşüncelerini sormak için masumane bir biçimde yazmıştı. Nadir olarak böyle bir soru bu kadar coşkulu bir biçimde yanıtlanmıştır. Burke uzun uzun ve büyük bir ciddiyetle cevap verdi, çünkü 1688 yılının Şanlı Devrimi anısına kutlama yapan Devrim Toplumu yemeğinde, yemek yiyenlerin bazıları, yeni bulunmuş özgürlüklerinin keşfi üzerine Paris'te Millet Meclisine bir tebrik mesajı göndermeyi uygun görmüştür. İngiliz ve Fransız politikaları bu münasebetle olumsuz bir hale gelmiştir. Burke'ün kitabının amacı Kanalın² her iki tarafındaki okurlar için eğitici bir öyküydü.

Burke'ün Fransa konusu ile ilgili yazması gereken şey hiçbir suretle dikkate değer değildi. Whig partisinin çoğu üyesinden farklı olarak, Burke Fransa'ya veya Fransa'nın politikalarına çok az ilgi duymuştur. 1757 yılında Kanal'ın öbür tarafına geçmiş olması mümkündür. 1773 yılında orada tam olarak iki ay geçirmiştir fakat bu siyasette kendisinin patronları olan Whig asilzadelerinkine kıyasla bu zayıf bir kayıttı. Fransa'da göze aldığı zaman bile, Auxerre'in taşralı rahipleri ve üst

¹Burke, Edmund, Reflections on the Revolution in France (1790), Oxford University Press, 2009, Amerika.

²İngiltere ve Fransa'yı birbirine bağlayan Manş Tüneli

tabakası arasında zamanını geçirmeyi tercih ederek, Burke modası geçmiş bir şekilde Paris’ten uzak durmuştur. Bu insanlar Fransa ilişkileri ile ilgili olarak asıl haber kaynağı haline gelmiştir. Fox, Rockingham ve GreyMirabeau, Talleyrand ve Lafayette’ye değinirken, Burke isimleri tarih için pek de bilinmeyen erkeklerin ve kadınların görüşlerini dinlemiştir. Sonuç olarak, bilgisi genel olarak taraflı ve noksan olarak görülmüştür.

Tom Paine, Burke’ün “Fransız ilişkilerinden çok habersiz olduğunu” düşünmüştür. Kimi zaman, BurkeFransa’nın “bir yabancı için oldukça hoşgörülü” olduğunu bilinmesini istemiştir. En dürüst anlarında, “çok kötü Fransızca konuşmamdan” dolayı ciddi bir şekilde mahcup olmuştur. Her şeyi hesaba katarsak, Fransa’nın en iyi düşüncesinin “Margate iskelesinden”³ elde edilmiş olabileceği düşüncesine sahipti.

Kitabın amacı İngilizler için bir uyarı olsaydı bile, bunların hiçbiri çok önemli olmazdı. Fransız Devrimi sadece, sayesinde siyasi anlamda İngiltere’yi korkutan bir korkuluktuktu. Korkuluğun eski püskü kıyafeti biraz yanlış olarak tarif edilseydi, önemsiz olurdu. Burke’ün anlamaya çalıştığı siyasetle ilgili genel konular, hala karşımıza çıkabilir. Maalesef ki, durum bu değildi. 1789 ve 1790 yıllarında Fransa’da olanlarla ilgili Burke’ün açıklaması, aşağılanma ve kabul görmemeden muzdarip olduğu durumların gerçeklerine aykırıydı. Hiçbir kitap bu kadar yaygın bir biçimde okunmamıştır ve bu yaygın bir biçimde reddedilmemiştir. Kitapta yer verilen siyasi toplum ve bu toplumun yönetimi ile ilgili genel açıklamalar, gözden kaçırılmıştır ve Reflections’a cevap niteliğinde kaleme alınan yüzlerce veya o civarlarda küçük kitapçık, büyük ölçüde, dönüp dolaşıp ayrıntılarının doğru olmamasına ve yazıldığı şeklin mübalağa edildiği anlamına gelmiştir.

Burke siyasi yelpazenin tam karşısına itilmiştir. TomPlaine ve Mary Wollstonecraft⁴ gibi Radikallerin kitabı beğenmemesi kaçınılmazdır fakat Fox, kitabı “çok uygunsuz olarak” görmüş ve Pitt sadece “hayranlık duyacak çok şeye sahip ve aynı fikirde olacak hiçbir şeye sahip olmayan rapsodiler” olarak görmüştür. Çağdaşlar, iki soruya cevap bulmaya çalışmışlardır. İlki, Burke neden Devrime zerre kadar karşı olarak ortaya çıkmamıştır? Her şeye karşın, Amerika’daki, İrlanda’daki, Korsika’daki, Polonya’daki ulusal devrimleri desteklemiştir. *Reflections* kitabını okuduktan sonra, Thomas Jefferson “Fransa’daki Devrim beni, Bay Burke’deki devrim kadar şaşırtmamıştır” cümlesinde ısrarcı olmuştur.⁵ İkincisi, Burke Fransız politikası betimlemesinde neden bu kadar ters bir biçimde hatalıdır? 1789 ve 1790 olayları, özellikle İngilizler tarafından, yaygın bir biçimde tanık olmuştur. Burke’ün yazdığı gibi, devrim bir nevi bir turizm merkezi haline gelmiştir. Devrimle ilgili bilgi ve düşünceler yaygın bir biçimde mevcuttu. Dolayısı ile vergi sistemini yerel hükümet sistemi ile karıştırmak veya 5-6 Ekim 1789 tarihindeki Versailles Sarayına yapılan saldırıyı saf bir melodrama dönüştürmek affedilmedir. Marie Antoinette’nin yatak odasının dışında görevini yapan

³1100 metrelik ahşap iskele

⁴Tom Plaine,1737 de İngiltere de doğan daha sonra Amerika’ya göçen ve Krallıkların devrilmesini destekleyen siyasetçidir. Mary Wollstonecraft 1759 da İngiltere de doğmuş “İnsan Haklarının Korunması” adlı Burke’ karşı yazısı ile ünlenmiş İngiliz düşünür. (ç)

⁵Thomas Jefferson (1743-1826): 1801-1809 yılları süresince Amerika Birleşik Devletleri Başkanı

nöbetçi öldürülmemiştir, fakat macera hikâyeleri ile Paris'te İngiliz ziyaretçiler ile hoşça vakit geçiriyordu.

Bu sorular o kadar ciddiydi ki, çoğu insan sadece çekip gitti. Paris'teki olayların bir görgü tanığı olan Benjamin Vaughan, Burke'ün adeta cevap verilmeye değmediğine ve bu yüzden kendini “on dört günde avare” haline getirdiğine karar vermiştir. Fransız Basını öfkeli den çok küçümseyici idi. Bir veya iki editör, “aşağılayıcı bir kitapçık” gibi olan cümlelerden keyif almıştır. Çoğu, parçanın tuhafıkları üzerinde çok durmuştur, “bizarreries de l'auteur”.⁶ İngilizlerin, tahmin edildiği üzere, evrensel olarak zamanın en önemli dehalarından biri olarak bilinen bir adamın neden kendi yaşam zarfındaki siyasette olan en büyük olaylara dair korkunç bir karikatür yazmaya teşvik edildiğini keşfetmek üzere ilgileri çekilmişti.

Bazılarına göre, Reflections kitabına açıkça hayran olan birkaç kişiden biri olan III. George'dan bir aylık almaya karşılık olarak Burke'ün politikasını değiştirmesinin cevabı basitti. Diğerleri, Burke'ün bir gizli Katolik olduğunun doğru olduğuna dair tekrarlayan söylentileri göz önünde bulundurmıştır.⁷ Annesi bir Katolik idi. Burke her zaman dini hoşgörünün lehine konuşmuştur ve hepsinden daha önemlisi, bu gibi bir yorum, kitabındaki Fransız Kilisesinin ve rahiplerinin savunmasına içtenlikle bağlı olan inanılmaz miktardaki boşluğa bir açıklama getirebilir. Devrim dönemindeki karikatürlerde, Burke sıklıkla, papaz cübbesi ve dört köşeli şapka giyen, Saint-Omer'deki Tabaka'nın ruhban okulunda kısmen eğitim gördüğüne dair kalıcı bir efsaneyi kabul eden bir düzenbaz olarak yansıtılmıştır.

Yine de okurların diğer bir bölümü, duygusuz bir biçimde, Burke'ün son olarak delirdiği sonucuna varmıştır. Burke'ün zekasının gerçek durumu, bir süre için spekülasyon konusuydu. Dâhilik ve delilik arasındaki ayrım çizgisinin kısa olduğunu düşünülmekteydi. Öfke nöbetleri, dışlanma veya ihmal edilme suçlamaları ve bir tartışmayı uygun sınırlarının ötesine taşıma eğiliminin, Burke'ün sosyal yaşamını damgaladığı düşünülmüştür. 1790'lı yıllarda, “Burkism” kelimesi abartılmış iddialarını betimlemek için uydurulmuştur. Kitapçığa dair eleştiriler ona “yaratıcı deli” demeye başlamıştır. Karikatüristler onu, coşturulmuş kafasından uçuşan kıvılcımlar ile hayali yel değirmenlerini deviren, Don Quixote olarak resmetmeye başlamıştır.

Fox gibi yakın arkadaşları, Burke'ün kendisini kesinlikle ipe götürecekt olduğundan, eğer desteklediyse, Burke'ün devrime karşı durmasından memnun olduklarını şaka yoluyla söylemişlerdir. *Reflections* kitabının bazı kısımlarında kullanılan dilin şiddeti, Milli Meclis üyelerini yetenezsiz adamlar olarak tasvir etmesi, Fransa'nın yamyamlıkla olan bir bağımlılığına duyulan inanç ismarlama bir delice akıldır. İyi hususlar abartıda kaybolmuştu. Kitapta var olan bilgelik sadece budalaların bazen konuştuğu şeylerdir.

⁶Yazarın tuhafıkları(ç)

⁷İrlanda da Burke'ün yaşadığı dönemde Katoliklerin mülk edinmesi ve kamuda yer almaları gibi birçok konularda engellemeler vardır. Babasının Burke doğmadan birkaç yıl önce Protestanlığa geçmesini bu engellemeleri aşmak için yapılan menfaat meselesi olduğuna inanılıyordu. White, K, Stephan, EdmundBurkeModernite, Politika ve Estetik, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2013, s.11

Burke’ü en iyi tanıyan ve düşüncelerini aşırı bulanların son bir açıklaması vardı. *Reflections*, Burke’ün Whig partisi üzerine düşünsel yetkisini yeniden kurmak için yaptığı oldukça üzücü bir girişimdi. Patronu Marquess of Rockingham’ın 1782 yılında ölümünden beri Burke kendini gitgide ihmal edilmiş hissetmiştir. 1770’lerde, Whiggery’nin nintanmış belirleyicisi olmuştur. 1780’lerde bu durum değişmiş, ilk olarak Fox ve ardından Sheridan bu rol için meydan okumaya gelmiştir.⁸ Burke’ün endişelendiği kadarıyla ilki eski bir korunan şahıs olarak barındırılabilir fakat sonraki bütünlüğe veya entelektüel bir derinliğe sahip olmayan bir adamdı. Dolayısıyla, halka politikadaki etkisi yavaşça aktılan bir adam olarak ifşa edilmesi rahatsız edicidir. Warren Hastings’in uzun yıllar süren suçlamasında, Burke davanın yöneticilerinden yalnızca kendisinin düzenli olarak duruşmaya katılmak ve konuya hak ettiği ilgiyi göstermekten rahatsızlık duyduğundan acı bir şekilde yakınmıştır. Açık olarak, bu “ihmal” ile karşılaştığı zaman hissettiği “iğrenme” duygusundan yakınmıştır. Bu yazılanlara karşı, *Reflections* kitabının neden yazıldığı sorusuna yanıt verilmesi kolay olmuştur. Kitap, Burke’ün kendi entelektüel Whiggery kontrolünü iyileştirmek için kullandığı kişisel bir manifestodan fazlası değildi. İngiliz politikaları ile ilgili olan bir beyandan daha az ciddi olan, Fransa ile ilgili bir yorumdu.

Reflections kitabının yazılma nedenlerinin Fransız politikasından ziyade İngiliz politikası ile ilgili olduğunu tartışırken, çağdaşlar hem konuya hâkim olmuş hem de konuyu kaybetmiştir.

Burke’ün İngilizceyi öğretmeye çalıştığı doğrudur. Esasında kendi kariyerini yeniden kurmayla meşgul olduğu ise doğru değildir. Parmak basacağı daha önemli konuları vardı. Temel olarak Burke 1789 yılında Fransa’da olanların 1790’lı yıllarda bir tarihte İngiltere’de olabileceğine inanmıştır. *Reflections*, siyasi elit tabakanın kayıtsızlığını sarsma girişimidir. Onları, Fransızların sadece 1688 yılındaki yalın İngiliz Devrimini kopyalamadığını aynı zamanda dünyaya dramatik olarak yeni bir şey sunduklarına inandırmaya çalışmıştır. Fransız orduları sınırları geçmeye başlamadan çok önce, Burke Devrim fikirlerinin ihraç için olduğu konusunda netti. Avrupa politikalarında daha önce hiç test edilmemiş olan varsayımlara dayanarak, Devrim bu kıtanın uygarlaştırılma yapısını baltalama konusunda gözdağı vermiştir. İngilizler diğer herkes kadar risk altındaydı. Burke bir arkadaşına “yeni, cumhuriyetçi, Fransızlaştırılmış Whiggism⁹ ilkelerinin bu ülkede mesafe kat ettiği düşüncesini yayınladım” diye dürüstçe bilgi vermiştir.

Burke’ün tezi, Fransa’da bir Devrime neden olan bütün faktörlerin 1789 yılında İngiltere’de var olduğu varsayımına dayanmıştır. *Reflections* kitabının çoğu sayfası, bu unsurları belirlemeye adanmıştır. İlk olarak, yurttaşlık haklarından men edilmiş ve dolayısıyla bir bütün olarak siyasi birlikten soğutulmuş dini bir muhalif vardı. Fransız Protestanların ve Yahudilerin, Devrimi bu kadar şevkle desteklemiş olabilmesi veya Katolik Kilisesine yapılan saldırıda öne çıkmış olabilmeleri

⁸ Charles James Fox 1749 doğumlu İngiliz liberal parlamenter. Sheridan 1751 de Dublin de doğmuş İrlandalı yazar ve İngiltere Meclisinde liberal parlamenter. Burke liberal ve muhafazakâr görüşlerini Whig partisi içerisinde zaman zaman arkadaşlarıyla ters düşme pahasına savunmuştur.(ç)

⁹Whig, 18.yüzyıl İngiltere’sinde Kralın iktidarının alanının Parlamento aleyhine büyümesinin karşısında olan reformist kanat. Duman, Fatih, Aydınlanma Eleştirisinden Devrim Karşıtlığına Edmund Burke, Liberte Yayınları, Ankara, 2010, s.31

şaşırtıcı değildi. Burke, Rabaut de St Etienne'den¹⁰ alıntıları kullandığı zaman, Protestan bir papazın kelimelerini kullandığının farkındaydı. Muhalif olan siyasi temsilciler, 1780'li yıllardaki reform hareketlerinde önde gelen sözcülerdi. Burke'ü rol alması için teşvik eden Devrim Toplumu yemeğinde, kışkırtıcı yemek öncesi vaazı Revd Richard Price tarafından verilmişti. O ve arkadaşı Joseph Priestley, RabautSt. EtienneAbbeSieyes'e doğrudan eşdeğerdi. Ya ihraca karşı gelen Anglikan Protestan rahipler olarak ya da kurulan Kilise dâhilindeki piskoposlara ait ve manastıra ait zenginliğin yeniden dağıtılmasından yararlanmaya çalışan dinden dönen rahipler sınıfı, insan hakları ile ilgili saçma sapan düşünceleri kapı kapı dolaşıp satmaya hazırlanıyordu.

On sekizinci yüzyılın sonlarının İngiltere'sinin reform yapan toplumlarında, Burke bunlara "anayasanın aşıkâr düşmanları" demektedir, radikal papazlar potansiyel devrimin ikinci türü ile omuzları ovuşturmuştur, "politik Edebiyatçı". Burke'ün, İngiltere'deki amatör filozoflar için ve onların modelleri olan Fransa'daki daha dikkate değer yazarlar için sonsuz bir küçümsemesi vardı. Ona göre, CapelLoft, SirBrookeBoothby ve HorneTooke gibi kötü yazarlar, Condorcet ve Rousseau'nun daha önemli fakat yanlış yönlendirilmiş olmayan spekülasyonlarını taklit etmiştir. İkincisi için, Burke önemli bir hedefi göz önünde bulundurmıştır. Onları birleştiren şey, "yaşadıkları dünyaya uyum sağlamamış olan bir siyasi tabloya" itme azmiydi. Düşünceleri temel olarak kusurluydu. Deneysel çalışmadan ziyade ilk ilkelere başlayarak harekete geçirilerek, "insan hakları konusundaki teorileriyle o kadar meşgul erdi ki, onun doğasını tamamen unutmuş" bir hale geldiler. Bu hususta, Kanal etkisi olmayan bir bariyer olarak kullanılmıştır. Felsefe, Fransızca olduğu kadar İngilizce bir olguydu. Devrimden önce felsefi düşünenler arasındaki iletişim akıp gitmiştir. İyi niyet ve tebrik mektupları, Devrimden sonra radikal toplumlar arasına geçmiştir. Fransa ve İngiltere, Burke'ün açığa çıkarmaya çalıştığı bir yıkım ağı içine kilitlenmişlerdi.

Ayrıca, Radikal rahipler ve amatör literatür daha kötü ve daha acımasız bir figüre dayanmıştır. Burke'ün terminolojisinde, "spekulator" veya "alavereci" ismine dayanabilir veya bütün birlik "zengin çıkar" olarak lanetlenebilir. Böyle bir devrimin kaçınılmaz bir şekilde getireceği mülkiyetin yeniden dağıtımını içinde bir pay garantilemek için bir devrimi destekleyebilecek bir insandı. 1789-90 yıllarında Fransız Kilisesinin yağmalaması, onun eserinin en önemli bir örneği olarak ele alınmıştır. Hükümete borç para vermiş, kendi yatırımlarını garanti altına almak için siyasette her şeyi yapabilecek bir adamdı. Bu yüzden, devlet, Kilise, içerisinde özel bir kurum mülkiyeti, Fransız ulusal hesabına para sağlamak ve böylece kendi kredileri üzerindeki devletin alacaklılarını garanti altına almak için yağmalanmıştır.

Yüzyıllardır değerlerini kanıtlamış olan kurumlar, spekülörlerin, gelir sahiplerinin, kaybedecek hiçbir şeyi olmayanların doğrudan isteklerine kabul edilebilirdi. Bir kez daha, İngiliz ulusal borcunun miktarı ve kısa vadeli borçlarının uzun vadeli borca dönüştürülmesi, 1790'lı yılların derin kaygılarıyla ilgili bir konuydu, İngiltere ve Fransa arasındaki paralel gerçektir.

Bütün bu unsurlar, Burke'ün "soylu eski taşınmaz mülkü ile yeni varlıklı çıkarı arasındaki savaş" olarak tanımladığı şeyi göstermiştir. Bir yandan, mülkiyet kutsallığı temel alınan bir siyaset sistemi

¹⁰Rabaut de St. Etienne 1743-1793 yılları arasında yaşamış Fransız politikacı.(ç)

İngiltere’ye çok iyi hizmet eden bir sitemdi. Mülkiyet sahipliği bir insana, mülkiyete sahip olunan toplumun refahında sağlam ve taşınmaz bir çıkar sağlamıştır. Aynı zamanda, bir insana, politikaya dâhil edilmesini makul ve mal varlığı ile birbirini tamamlayan görevlerinin tamamlanmasının düzenli ve bilgili hale getiren eğitim ve boş zaman sözü vermiştir. Bir diğer yandan, Fransızlar doğal haklardan bahsederek yağmacı ilkelerini gizlemiş olan, endişeli yatırımcılar ve açgözlü spekülâtörler üzerinde politikanın kontrolünü ele almıştır.

Eğer delil, radikal muhalifler istiyor olsaydı, amatör felsefe ve İngiltere’de var olan spekülâtörler birbirine bağlanmıştı ve karşılıklı olarak destekleyiciydi, Burke okurlarına, Wiltshire bölgesindeki Bowood’da, LordLansdowne’nun himayesi altında buluşan arkadaş grubunu sunmuştur. *Reflections* kitabındaki hiçbir geçiş, bu insanları ele alanlardan daha acı değildir. Lansdowne’nun kendisi, ciddi mali sorunlarda hayal kırıklığına uğramış bir siyasetçiydi. Burke’ün kafasında, bu yüzden, Ducd’Orleans veya Comte de Mirabeau’nun¹¹ doğal eşdeğeri idi. Jeremy Bentham konusunda, en yüksek sayılardaki en büyük mutlulukların hayali takibinde, putları yıkan, eskiden beri süregelen uygulamaları yok eden bir örnek vardı. Richard Price ve Joseph Priestley¹² konusunda, Fransa’daki bu kadar yıkıcı olduğunu kanıtlayan dini muhaliflerin unsurları vardı. Toplu olarak, “mülkiyetine karşı bir ülkenin girişimci yeteneklerinin başkaldırısı” temsil etmişlerdir, bu da, bilindiği üzere, Burke’ün Jacobinism¹³ tanımıdır. J.G.A. Pocock’un gözlemlediği üzere, Burke’ün “kötü adamlar, dürüst tamirciler değil, okumuş, kamu fonlarındaki spekülâtörler, bürokratlar, teknisyenlerdir”.

Bowood Çemberi¹⁴ , bütün bu tipleri düzenli bir biçimde özetlemiştir. Onun varlığı, *Reflections* kitabının Fransızlar için olduğu kadar İngilizler için de kısa bir hikâye olduğu iddiasını güvenilir kılmıştır. Bu yüzden gerçek manada, bu kitabın başlığı yersizdir. Okurun ilgisini, bir ülkedeki olaylar için daraltmıştır, oysaki Burke’ün aklında iki sistem vardı.

Reflections ile ilgili bir tartışmayı, 1790’lı yıllar bağlamında sınırlandırmak, Burke’e büyük bir zarar verebilirdi. Bu yüzden Fransa’daki olaylar zorluydu, onlardan bahsetmek gerekirse, siyasetin kalbine inmesi ve insanların neden hiçbir suretle ve neye dayanarak topluluklar olarak yaşamadığı sorularına değinmesi gerekmişti. Görüşleri kesin olarak, bazı tarihi olaylarla alakalıdır fakat onların dışındakiler, ne zaman olursa herhangi bir toplum için geçerli olabilecek saf tartışmalar olabilir. *Reflections* kitabının tarihi boyutu, siyasi kuramda bir metin için düzenlemesini biraz alışılmadık bir hale getirmektedir, fakat kesinlikle bu gibi bir metin için. Fransızların suçlarını ve hatalarını listelerken, Burke, politik bir toplumu neyin istikrarlı hale getirdiğini, bunu neyin adil yaptığını, neyin işlenebilir yaptığını düşünmeye zorlanmıştır. Onun pragmatik doğasına özgüydü bu; büyük, tarihi bir örnekle başlamayı ve genel önermelere geçmesi gerekirdi.

¹¹Mirabeau Fransız Devriminin heyecanlı savunucularından. 1749-1791 yılları arasında yaşamış 1791 de Fransız Kurucular Meclisinde başkanlık yapmıştır.

¹²Richard Price1723-1791 İngiliz siyaset ve düşünce adamı. Joseph Priestley 1733-1804 yılları arasında yaşamış liberal politikacı ve düşünürü.

¹³Jakobenizm, arzu edilen toplum ve devletin dikte yoluyla gerçekleştirilebileceğini savunan yöntem.(ç)

¹⁴Muhalif grup üyeleri

Devrimcilerin davranışları ile ilgili Burke'ün eleştirisinin merkezinde, siyasetle ilgili bir tartışmanın insan hakları ile ilgili bir tartışma ile başlaması gerektiğini inkâr etmesi vardı. Aydınlanma hareketi ile ilişkili çoğu yazarın eyleminin ardından, Fransızlar ilk olarak İnsan Hakları Beyannamesine benzer önsel bir açıklamada bulunmuşlar ve ardından bu hakları yerleştirecek bir devlet inşa etmek için tasarlamışlardır. Burke için bu durum, çığgınca bir dava yoluydu. Soyut haklar,¹⁵ “bütün eski çağ örneklerini büyük bir patlamada patlatacak bir mayından” fazlası değildir. İnsanlar temel hakların aslında ne olduğu konusunda anlaşmaya varabilmiş olsalardı ve Millet Meclisinin bu konuda fikir birliği olmasaydı bile, nasıl kutsal kabul edilebilecekleri ve siyasette korunabilecekleri sorgulanmaya açık bir konuydu. Burke, aksine, doğanın kalıtsal duygularından etkilenmiş ve bu yeni çıkmış modern ışığın tek bir ışığından aydınlanmamış olmaktan dolayı kendiyi gurur duyuyordu.

Reflections kitabında Rousseau'ya yapılan haince saldırı, öncülerinin ideal ile başlayıp nesnel düştükleri Aydınlanma hareketinin işe yarar yöntemlerinden Burke'ün tamamen uzaklaşmasının bir göstergesi olarak alınabilir.

Burke, siyasetle ilgili tahminlerde bulunmanın tek uygun yolunun, maddenin, insanın kendisinin, ham maddesini açıklamak olduğuna kesin bir biçimde inanmaktaydı. Bu karmaşık varlık, Fransız filozofları tarafından felsefi olarak istekli, toplumun kendisine borçlu olduğu hakların farkında ve onu komşusuna bağlayan görevler konusunda net olarak karikatürleştirilmiştir. Özgürlük, eşitlik ve birliğin yükünü omuzlama yeterliliğine sahipti. Burke'e göre, bu hikâyenin sadece yarısı veya yarısından daha azıydı. İnsan kesinlikle muhakeme yeteneğine sahipti fakat çok daha fazlası içinde yetenekliydi. Batıl inançlı ve şiddetli olabilirdi. Alışkanlık ve günlük yaşam, özgürlüğü yayan kavramlar kadar onun siyasi psikolojisine de katkıda bulunmuştur. Fransızların yaptığı gibi insan hakkında yazmak, bu yüzden, tek boyutlu bir resim sunmaktı. Bu tanıma dayanılarak kanun yapmak tahmin edildiği gibi kaos ve istikrarsızlık yaratmaktı. 1790 yılında Burke 1792-4 yılı Terörünü tahmin edebilirdi çünkü Devrimin başından kusurlu olduğuna ikna edilmişti.

Burke aksine, insanın politik karakterinin çeşitliliği göz önüne alınınca, herhangi bir mevcut kuruluşa saygıyla yaklaşılması gerektiğine inanıyordu. Herhangi bir uzunlukta zaman için, politik amaç içinde insanları birleştirme yeteneğine sahip olduğunu gösteren herhangi bir uygulama, saygıyı hak etmiştir. Bunu kendisi Reflections kitabına eklediği için; “ bu durum, sonsuz bir tedbirle, her insanın toplumun ortak amaçlarına asırlardır kabul edilebilir bir derecede cevap vermiş olan bir mabedi yerle bir etmeye veya gözleri önünde kabul edilmiş kamu hizmeti kuruluşu modelleri ve örnekleri olmadan, yeniden inşa etmeye girişmesi gerektiğidir”. Siyasi kuruluşlar ve uygulamalar, kural koyarak yasallaştırılmıştır, bu da zamanla kendi faydalarını ispat ettiklerini söyleyen savdır. Bu testi geçen herhangi bir politika sisteminin, bu sistem altında yaşayan insanların

¹⁵“Ona göre bir insanın gıdaya veya ilaca olan soyut hakkını tartışmanın anlamı nedir? Mesele, gıda ve ilacın temini ve dozunun ayarlanmasıdır ki bu konuda yardımına başvurulacak olan bir metafizik profesörü değil, çiftçi ve doktordur” Gençer, Bedri, Hikmet Kavşağında EdmundBurke ile Ahmet Cevdet, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011, s.67

siyasi karakterini kapsadığı düşünülebilir. Tarih, politika çalışmasında felsefeden daha önemlidir. O olmadan, kuruluşlar her yeni heves ve düşün elinde olmuştur.

Hiçbir şeyin güvenilirliği olmazdı; “İnsanlar yaz sineklerinden çok az daha iyi bir duruma gelebilirdi”.

Bu hususta, hiçbir şey İngilizler ve Fransızların sunduğu politikalara olan yaklaşımdan daha farklı olamazdı. İngilizler, ne olduğundan veya daha öncesinde ne olduğundan başlayarak tartışmışlardı; Fransızlar ne olabileceğinden. Burke, ülkesinin on sekizinci yüzyıldaki başarısının ve istikrarının sebebinin bir kısmının, altı yüz yıl yaşında olan bir parlamenter sisteme sahip olma konusunda netti. Horne Tooke ve Capel Lofft gibi radikaller, sadece doğal haklara dayanarak değil aynı zamanda Anglo-Sakson ataları bu ayrıcalığa nail olduğu için ilave bir hak ileri sürmüştür. Bir diğer deyişle, eski özgürlüklerini yeniden ileri sürmek istiyorlardı, yenilerini yaratmak değil. Bir grup reformcu, Devrim Toplumu ismini benimsediği zaman, bazı hususlarda bu, dairesel bir hareketle yeniden yola gelen eski değerler ile tarihte tekerin hareketini vurgulamaktı. Burke ve onun radikal eleştirileri gibi tutucu içgüdülere sahip insanlar bu yüzden teoriden ziyade tarihte tartışmalarını yürütmeyi seçmişlerdir.

Aksine, Fransızlar politika tarihlerinde biriken bütün bilgi ve kanıtlar için tam bir küçümseme göstermişlerdir. Burke, Fransız devriminden önce Fransa’daki rejimde kusurlu olan çok şey olduğunu biliyordu. Kendisinin, “Fransa’nın devrilen hükümetinin yanlışlarına ve kusurlarına yabancı olmadığını açıklamıştır. Özel mektuplaşmada, Reflections kitabında geçen pasajların aksine, Marie Antoinette ve XVI. Louis’i oldukça eleştirmiştir. Değişiklik, herhangi bir politik sisteme yerleştirilmelidir. Yeni gelişimi desteklemek için bir budama gerekliydi. Buna rağmen Fransızlar, bunun çok ötesine gittiler. Tarihin süre aşımını ve Fransızların siyasi karakterini hiçe sayarak bir seferde her şeyi değiştirmeye karar vermişlerdir. Monarşi, çok fazla nötrleştirilmiş olarak yeniden modellendirilmemiştir; *Parlamentolar* kaldırılmış ve Kilise yıkılmıştır. Fransızlar, haftalık on gün çalışmak ve düzenli kareler olan bölümlerde yaşamak zorundaydı. Condorcet’in siyaseti bir matematik dalına dönüştürme girişimlerini Burke’ün küçümsemesi mutlaklıdır.

Tahmin edildiği gibi devrim belaya çatmıştır. Fransızlar, eski illerinin düzensiz fakat bilindik biçimleri üzerindeki karelerin ve dikdörtgenlerin avantajlarını görece kadar düşünceli değildi.

Ne de eskisinin yerine yeni bir rahibi kabul etmeyi ya da eski azizlerinin koruması olmadan kendilerini koruma altına almayı isteyecek kadar mantıklıydılar. Uzun çalışma haftaları fikrine direnmişler ve verdikleri bunu uygulamayı reddetmişlerdir. Oy vermeme, her devrimsel seçimde çoğu Fransız’ın cevabı olmuştur. Bunların hepsi, Burke’e göre, Fransa için bilinen siyaset toplumunda var olan her türlü fikir birliğini çatlatmıştır. Devrimciler, bütün her şeyi yenileştirmekten, “yeni bir Adam (Âdem)” yaratmaktan bahsediyordu. Bunun yerine, Fransa’yı parçaya ayıracak gerilimler ve anlaşmazlıklar başlatmışlardır. Burke, toplumsal kargaşayı ve bu temelde bir tür *askeri darbe*’nin çözüm olacağını tahmin etmiştir.

Deneysel olarak Burke’ün hesabına, İngiltere’nin politikasının istikrarlığı ve Fransa’daki kamu hayatını betimleyen anarşi arasındaki kıyaslama için söylenecek çok şey vardı. İngilizler sadece

tarihleri ile yaşamamıştır aynı zamanda bütün politikaların mülkiyet sahipliği ilkesini temel aldığı düşüncesi önünde eğilmişlerdir. Karşılaştırıldığında, Fransızlar kendi geçmişlerini hor görmüş ve mülkiyet sahipliğine acımasızca saldırmışlardır. Reflections kitabındaki uzun bölüm, bu konuya cevap vermek için uğraşan 1789-90 yıllarının Kilise uzlaşmasıyla ilgili bir eleştiriye adanmıştır. Bir vuruşla, Kilisenin mülkiyetinin “ulusun emrinde” olduğu açıklanmıştır. Devrimciler, Kilise gibi bir kuruluşun bir devlet dâhilindeki varlıklarının bir bireyin sahip olduğu mülkiyetten daha farklı bir düzen ile olduğunu iddia ederek mülkiyetin kutsallığına dokunulduğunu inkâr etmiştir. Burke için, bu sadece bir yanıltmacadır. Herhangi bir mülke saldırmak, bütün mülkiyetlere saldırmaktır. İngilizler, “kilisenin varlığını, devletin ya kullanım ya da idare için mülk sahibi olmadığı, sadece koruyucu ve düzenleyici olduğu özel mülkiyet kitlesi ile özdeşleştirmekle” övünmüş olmalıydılar.

Burke’e göre, tarih ve zamanaşımı bütün makul şüphelerin ötesinde mülkiyetin, kendi en geniş tanımını içerisinde, insanları acımasız politik duruma getirmiş ve onları orada tutan olgu olduğunu kanıtlamıştır. Mülkiyet, bazı şeylere sahip olma, bazı şeyleri uygulama veya sadece özel bir çift elin işgücündeki değeri şeklinde tanımlanabilirdi.

Bütün bu mülklerin, kanunda tanımlanması ve garanti altına alınması gerekmiştir. Her birinin, özel bir değere uydurulması gerekmiştir. Bu tür garantiler olmadan, insan barbar haline geri dönerdi. On sekizinci yüzyılın sonlarında zeki insanlar, insanların ilerleyebileceği gibi gerileyebileceği düşüncesine ilgi duymuştur.

Politik haklara verilen daha dar anlamda, mülkiyete sahip olma ve toprağa daha fazla sahip olunması anlamına geliyordu. Burke’ün hiç sevmediği varlıklı adamlardan farklı olarak, mülkleri nesilden nesle geçerek yaşayan sosyal birlikler olan, arazisi olan mal sahipleri, en çok yaşadıkları ülkenin refahı ve istikrarı ile ilgiliydi. Bir diğer yerde, Burke arazi sahiplerini anayasanın “büyük meşeleri” olarak isimlendirmiştir. Üstün olmayı hak etmişler ve bir başka iddia ile bunlara meydan okunmaması gerekiyordu;

Hiçbir şey devletin zamanı gelmiş ve mutlak temsili değildir ve bu onun mülkünün yanı sıra yeteneğini de temsil etmez. Fakat temsilde aşırı baskın olmadığı sürece yetenek olarak dinç, aktif prensiptir ve mülk olarak ağırkanlı, etkisiz ve çekingendir, yeteneğin ihlal tehlikesinden asla uzakta olamaz.

Sonuç olarak, Fransızların Kilisenin tüzel mülkiyetine ve asilliğin bireysel mülkiyetine saldırdığını görmek dehşet vericiydi. Hangi mülkiyet tanımı, Fransızlar bunun gibi dersler verdiği zaman güvenli olarak düşünülebilir? Tarihi zamanaşımının kısıtlamalarından kurtarılmış ve mülkiyet ilkesinin etrafında oluşturulansavunmaları alt üst ederek, Fransızlar yıkıcılar haline gelmiştir. Bastille’in çöküşünden bir yıl veya ona yakın bir sürede, Fransa’nın eski politik geleneklerinde yerinden sökülmemiş çok az şey vardı.

1789 nesli, kendilerinde her şeyi değiştirme hakkını görmüştür. Burke, böyle bir hakkı her nesil için reddetmiştir. Reflections kitabında, Richard Price’ın, İngilizlerin 1688 yılında yeni bir kralı bir şekilde seçtikleri iddiasına saldırırken çok fazla mürekkep tüketmiştir. Hiçbir nesil, Burke’e göre, böyle bir seçim yapamazdı. Bu muhakkaktı, çünkü bir nesle adeta vasilik içerisinde atalarından,

onların kendi varislerine aktarılmak için düşünceler ve kuruluşlar miras kalmıştır. Burke, 1688 yılını bir gereklilik, fakat bu modelden geçici bir sapma olarak adlandırmayı seçmiştir. Devrimlerden ziyade güçlendiriciydi. Tarihi mülkiyet kuralını baltalanmaktan ziyade doğrulamıştır.

1789 yılında Fransa’da Burke’ün gördüğü, oldukça farklı bir düzene aitti. Tarih veya sağduyuyu hesaba katmayarak, Fransızlar, sıfırdan bir toplumu inşa etme deneyimine girişmiştir. Versay’daki Mahkeme politikalarındaki tehditkâr bir ulusal iflas ve bozulmalar bu deneyin deneme fırsatını yaratmıştır. Robespierre¹⁶ gibi öngörülü kişiler ve Brissot gibi sefil gazeteciler sadece bu gibi durumlarda önem kazanmıştır. Burke endişelenerek, İngiltere’de benzer politik bir senaryo ve bundan yararlanmaya hazır benzer insanlar görmüştür. Devletin doğası ile ilgili etkili bir anlaşmazlık söz konusudur. İster istenilen şekilde değiştirilebilecek veya yıkılabilecek bir insan yapısı olsun ister sadece daha gizemli ve daha sağduyuya dayanan tarih ve deneyim ile daha tanımlanmış, insanın gerçek doğası ile daha ilgili bir şeyler olsun. Burke’ün Reflections kitabındaki savunması nettir. Şu basitti;

Devlet, bir biber ve kahve, patiska veya tütün veya başka bu gibi daha az önemli şeylerin ticaretindeki bir ortaklık anlaşmasından daha fazlası olarak ele alınmaması ve geçici bir çıkar için sürdürülmemesi ve tarafların istekleri ile sona erdirilmemesi gerekmektedir. Başka türlü bir saygıyla bakılmalıdır; çünkü bu sadece geçici ve dayanıksız bir doğanın büyük bir hayvan varlığına hizmet eden şeylerdeki bir ortaklık değildir. Bilimin, sanatın, mükemmelliğin, her önemli özellikteki şeylerin tamamındaki bir ortaklıktır. Bu gibi ortaklıkların bitişi çoğu nesilde var olamayacağı için, sadece yaşayanlar arasında değil aynı zamanda yaşayanlar, ölü olanlar ve doğacaklar arasındaki bir ortaklık haline gelmiştir.

EDMUND BURKE’ÜN KRONOLOJİSİ

1729-12 Ocak’ta doğmuş, Richard Burke’ün oğlu, Dublin avukatı ve karısının adı Mary.

1744-50-Trinity College, Dublin’de eğitim gördü.

1750-Londra’da Middle Temple’a girdi.

1756-Doğal Toplumun Savunması, Süblime üzerine ve Güzel’i yayınladı.

1757-Jane Nugent ile evlenir

1759 Yıllık Kayıt’ı başlatır

1759-64 William Gerard Hamilton’un özel sekreteri

1765 Marquess of Rockingham’ın özel sekreteri

1765-74 Verney çıkarına Wendover için milletvekili

1768 Beaconsfield’de bir ev ve mülk alır

¹⁶Devrimle özdeşleşmiş bir kişi. Tanilli “Fransız Devrimi demek bir bakıma Robespierre demektir” der. Tanilli, Server, Fransız Devriminden Portreler, Adam Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.89

L. G. Mitchell (çev. Orhan BASAT)

1770 Mevcut Hoşnutsuzluklarının Nedenleri ile ilgili Düşünceler'i yayımlar

1773 Şubatve Mart aylarında Fransa'yı ziyaret eder

1774-80 Bristol için milletvekili

1774-82 Amerikan kolonilerini III. George ve Lord North hükümeti ile olan mücadelesinde yürekten destekler

1780-94 Rockingham-Fitz Williamyararına Rockingham, Malton için milletvekili

1782-Marttan Temmuz ayına kadar ve yine 1783 yılı Şubattan Aralık ayına kadar Güçlerin Veznedarı

1786-94 Hindistan ile ilgili Whig partisinin en büyük uzmanlarından biri olarak, BurkeWarrenHastings suçlamasında doğrudan bir rol almıştır.

1790-Fransız Devrimi Üzerine Düşünceleri yayımlar.

1790-Fransız ilişkilerine olan davranışlardaki farklılıklar üzerine Fox ile yollarını ayırır. Bir Millet Meclisi Üyesine Mektup, Yenisinden Eski Whig'lere İtiraz ve Fransız İlişkileri ile ilgili Düşünceler'i yazar.

1790-Mevcut İlişkilerin Durumu ile ilgili Düşünceler için Başkanları yazar.

1793-Azınlığın İdaresine dair Gözlemler ve İtilaf devletleri Politikası üzerine Yorumları yayımlar.

1796-Bir Kralın katli Barışı üzerine Mektupları yayımlar.

1796-Beaconsfield'de ölür.